

Тичина І.В.
аспірант,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ВПРОВАДЖЕННЯ ЛАБОРАТОРНОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ У ВІЙСЬКОВІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ УКРАЇНИ У 1920-Х РОКАХ

Після закінчення національно-визвольної війни, військова справа висувається на перший план та особливу увагу приділяють організації навчання у військових навчальних закладах. На початку 1920-х років, керівники Головного управління військових навчальних закладів (ГУВНЗ) активно обговорювали необхідність зміни методів навчання, адже метою навчання військових фахівців була підготовка ідейних, свідомих, відданих своїй Батьківщині, дисциплінованих, рішучих, ініціативних, фізично розвинених бійців, досконало володіючих навичками поведіння зі зброєю і вмінням майстерно застосовувати їх у найскладніших та важких умовах бойових дій [1, с. 11].

Таким чином, на початку 1923 року на конференції військових навчальних закладів розглядалося питання переходу до лабораторного методу навчання, лозунгом даної конференції стали слова «лабораторія, а не клас». Основою лабораторного методу була самостійна робота та самопідготовка курсанта, у лабораторіях курсанти повинні були самостійно отримати висновки, працюючи над навчальним матеріалом. Сутність полягала в тому, що викладач повинен був створити умови та організувати роботу курсантів, розділяючи складні завдання на логічні частини, які юнак був здатен самостійно вирішити і зробити узагальнення опрацьованого матеріалу – рухаючись від конкретного до відстороненого. Застосування лабораторного методу надавало досвід, привчало до спостереження і розвивало всі наукові знання, дедукцію, індукцію, інтуїцію, аналогію та звичайний здоровий глузд [2, с. 17].

Відповідно до наказу ГУВНЗ від 1 лютого 1923 року № 34 «Про введення лабораторного плану навчання у військових навчальних закладах» [3, с. 199] для всіх військових навчальних закладів була визначена єдина інструкція, що регламентувала введення лабораторного плану й відповідно лабораторного методу навчання. Вказана інструкція визначала наступні пріоритетні напрямки:

1. Метод навчання повинен містити такі прийоми навчання, при яких була б обов'язковою активна участь курсантів й роботу проводити над конкретним визначеним матеріалом.

2. Весь курс тактики опрацювати та завершити вирішенням задач, при цьому постійно проваджувати активність маневрів, зважаючи на

маневреність війни, для цього потрібно використовувати додаткові завдання та «літучки».

3. Вимагати якнайшвидшої відповіді та реагування у курсантів на ситуації, в яку може потрапити взводний та ротний командири.

4. Тактичне навчання та розв'язання задач повинні формувати у курсанта вміння проявляти активність, сміливість та ініціативу, змушувати його швидко та правильно приймати рішення і належним чином застосовувати їх у житті [4].

Варто зазначити, що навчальний рік (1923-1924) був дуже напружений для всіх військових навчальних закладів, адже перед ними стояло завдання покращити підготовку військових фахівців, перейшовши до абсолютно нового незнайомого методу підготовки. Серйозною проблемою, що постала перед всіма без виключення школами була абсолютна безсистемність у викладанні дисциплін, розірваність між предметами. Предметні комісії працювали над об'єднанням навчальних дисциплін, їх завданням було уніфікувати загальноосвітні предмети з військовими. Для військової школи центральною дисципліною була тактика, а решта предметів (загальноосвітні, математика, природознавство) мали слугувати інтересам тактики. Застосування лабораторного методу у військових навчальних закладах дало значні результати у вирішенні питання розірваності між предметами. Навчальні дисципліни були об'єднані в цикли, так само як й навчальна, стройова та політична робота шкіл [2, с. 19].

Перехід до навчання в лабораторіях, що сприяло творчій самодіяльності курсанта, ліквідувало бальну систему оцінювання, а бальне оцінювання було замінене на характеристики, а пізніше школи навіть відмовились від екзаменів, замінивши їх завданнями, які були побудовані таким чином, щоб перевірити розуміння, засвоєння та досягнення курсантів [3, с. 32].

В роботі Б. Петровського «Військова школа» наведений приклад роботи Київських військових шкіл щодо впровадження нового методу навчання. Серед них, особливо яскраво виділялася 4-а Київська артилерійська школа, яка ще на початку навчального року (1923-1924 н. р.) провела ряд дослідів. Наведений приклад стосується викладання математичних наук з використанням лабораторного методу. Сутність дослідів полягала в тому, що школою були відібрані рівноцінні навчальні групи, але в одній групі навчання проводилося по старій класній системі, а в другій – по лабораторній. По завершенню дослідів, школою були зроблені наступні висновки:

1. обсяг часу (в обох групах, запланований обсяг матеріалу був пройдений повністю, в класній групі вдалося пройти навіть трохи більше теоретичного матеріалу, проте в лабораторній групі вдалося опрацювати

з курсантами і практичні вправи. Школа отримала висновки, що відведений предмет на досить достатньому рівні опрацьовується в лабораторіях і результати навіть вищі ніж в класі);

2. успішність засвоєння (засвоєння матеріалу при лабораторному способі навчання було значно вищим, особливо в питаннях практичного застосування);

3. стомлюваність (в перші дні роботи курсантів в лабораторіях, вони стомлювались понад норму, але надалі, набуваючи навички практичної роботи, стомлюваність зменшувалась).

Поступово налагоджувалась робота у військових навчальних закладах по лабораторному методу навчання, пристосовувались викладачі, облаштовувалися лабораторії і взагалі був помітний прогрес. Зокрема, 13-а Одеська піхотна командна школа мала чіткий розклад: знання, які отримували курсанти в зимовий період навчання, закріплювались на практиці в літніх таборах. Зміни відбулися і у військових дисциплінах, так наприклад заняття з тактики почали проводити в полі з відривом від зимової бази на декілька днів. Методичні навички у навчанні та вихованні курсантів закріплялися під час проходження стажування у військових частинах [5, с. 23-24].

Говорячи про впровадження нового методу, можемо зробити узагальнення щодо періоду 1920-х років: деякі військові школи активно й завзято застосовували новий метод навчання, шукали нові шляхи для досягнення поставленої мети, проводили реформи в межах навчального закладу; але частина військових шкіл з недовірою ставилася до нових впроваджень, що зумовлювало гальмування розвитку навчання на основі нового методу та навчального процесу в цілому. Врешті, всі військові навчальні заклади до кінця 1920-х рр. перейшли на лабораторний метод навчання. В ході вказаного періоду, при застосуванні лабораторного методу були виявлені наступні переваги: міцне засвоєння; вміння розраховувати час; керування власними силами; розвиток дослідницьких якостей; здатність формування висновків; виховання ініціативи, організаційних якостей, винахідливості; критичне ставлення; відчуття відповідальності.

Разом з тим існували й недоліки, про що свідчать тези доповіді «Підсумки та сучасні задачі роботи військових шкіл» (1929), де констатовалося невиконання інструкцій ГУВНЗ щодо застосування нового методу, що призвело до консерватизму методів навчання у військових школах й, відповідно, простежувалося відставання їх у навчанні, порівняно з військовими частинами [4].

В роботі військових шкіл відзначалися ще й відсутність у молодих командирів-випускників шкільно-інструкторських навичок, невміння вести виховання червоноармійців, слабкі навички в проведенні занять з бойової та політичної підготовки та низка інших недоліків:

1. Слабкий, в методичному відношенні, викладацький склад, погане володіння знаннями досвіду національно-визвольної війни.

2. Слабка загальноосвітня підготовка курсантів (80-85% – з нижчою освітою).

3. Небажання осіб, які закінчили військові академії, йти до військових навчальних закладів через відсутність перспектив та достатніх стимулів.

4. Слабка співпраця військових шкіл та військових частин.

5. Недостатнє матеріально-технічне забезпечення військових шкіл [6, с. 76].

Враховуючи всі недоліки, з особливою увагою та старанністю організувалася робота у військових навчальних закладах щодо ліквідації хиб та покращення навчальної роботи.

Список використаних джерел:

1. Луцков В. Н. Методы обучения советских воинов. (Военно-педагогические очерки.) – М.: Воениздат, 1970. – 176 с.

2. Умнов К. Новейшие методы преподавания в связи с опытом применения их в военно-учебных заведениях. – М.: Государственное военное изд-во, 1925. – 40 с.

3. Петровский Д. Военная школа в годі революции (1917-1924 гг.). – М., 1924. – 264 с.

4. Итоги и современные задачи работы военных школ. Тезисы доклада по 2-му Всесоюзному съезду военно-учебных заведений. – М.: УВУЗ ГУ РККА, 1929.

5. Одесское краснознаменное. Краткий исторический очерк. – Одесса, 1960. – 115 с.

6. Каменев А. И. История подготовки офицерских кадров в СССР (1917–1984 гг.). – Новосибирск: НВВПУ, 1991. – 261 с.

Штань О.О.

аспірант,

*Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка*

ОХТИРСЬКИЙ СВЯТО-ТРОЇЦЬКИЙ ЧОЛОВІЧИЙ МОНАСТИР ЯК ОСЕРЕДОК ДИТЯЧОГО ВИХОВАННЯ У 1920-1930 РР.

«Охтирський Троїцький монастир, після Святогорського, перший за красою свого розташування. В чотирьох верстах від м. Охтирка на північ стоїть гора, кругла, мов курінь, покрита зеленню, як вікової свіжий дуб. При підшві її в'ється Ворскла і обтікає її майже кругом. На цій-то скелі